

Enkele gewetensvragen rond het IT-Deltaplan

Elisabeth de Leeuw (15 maart 2020)

In het IT-Deltaplan stelt Daan Rijsenbrij zichzelf de vraag: "Er is geen enkele wethouder Ruimtelijke ordening die een stadswijk laat renoveren zonder architectuur. Waarom wordt in de digitale ruimte wel vaak zonder adequate architectuur gebouwd?". Daan heeft ook mij om een reactie gevraagd. Op de valreep hierbij dan eindelijk mijn bijdrage.

Eerdere reacties op het IT-Deltaplan hebben meer vragen bij mij opgeroepen, dan antwoorden geboden. Met als gevolg een groeiende verwondering en verbijstering over waar wij met de digitale architectuur in het overheidsdomein zijn gebleven en hoe wij daar precies beland zijn. Navolgend een verslag van mijn zoektocht.

1. Zijn architecten verbaal (on)vaardig?

Te beginnen met de oorspronkelijke vraag: "Waarom wordt in de digitale ruimte wel vaak zonder adequate architectuur gebouwd?". Dat zou te maken kunnen hebben met een gebrek aan communicatieve vaardigheden van digitale architecten. "Architectuur moet begrijpelijk zijn voor de Tweede Kamer(...). Als een opdrachtmanager van een IT-georiënteerd project nauwelijks begrijpt wat de digitale architect heeft geschetst, dan is dat de schuld van de architect."

2. Bieden opdrachtgevers (g)een luisterend oor?

Dit lijkt mij een belangrijke constatering, maar slechts een halve waarheid. Vanzelfsprekend moet een architect zijn uiterste best doen om voorstellen begrijpelijk te maken. Maar leden van het parlement en opdrachtgevers bij de overheid moeten deze ook *kunnen* en *willen* begrijpen. Een luisterend oor vormt de basis voor goed opdrachtgeverschap.

3. Zijn opdrachtgevers digitaal (on)deskundig?

Voldoende kennis en kunde is een eerste voorwaarde voor begrip. Volgens Gerben Wierda is er volstrekt onvoldoende IT-knowhow bij de overheid. Het is dus, zo lijkt het, deels een kwestie van *niet kunnen*. Althans, binnen de overheid.

4. Wordt deskundigheid (on)voldoende benut?

Een gebrek aan IT-knowhow ligt denk ik niet voor de hand. Want kennis en kunde, voor zover niet in huis beschikbaar, zijn daarbuiten ruimschoots aanwezig en in te huren. De vraag is dan, wordt er niet op de juiste manier een beroep gedaan op reeds beschikbare kennis en kunde? Of wordt er onvoldoende kennis en kunde "ingevlogen" en op de juiste manier ingezet? Ofwel, is het misschien ook niet een kwestie van *niet willen*?

5. Wordt deskundigheid (on)voldoende gewaardeerd?

Een artikel in NRC Handelsblad van Derk Stokmans, Philip de Witt Wijnen, 21 februari jongstleden¹, geeft een aanzet tot een antwoord op deze vraag. Ik citeer: *Er is, zeggen betrokkenen, dedain voor inhoudelijke kennis. Een topambtenaar*

¹ <https://www.nrc.nl/nieuws/2020/02/21/een-kaste-van-loyale-probleemverwijderaars-a3991281>

beschrijft hoge ambtelijke overleggen op zijn vakgebied. „Ik hoorde daar mensen met grote zelfverzekerdheid volstreekte onzin beweren. Te veel besluiten worden genomen op basis van eerste indrukken en zonder enige analyse”.

6. Is nieuwgierigheid “not done”?

Verderop in hetzelfde artikel: „Een minister heeft slechts bij toeval kennis van het veld”, zegt Tjibbe Joustra, die in 2011 een dertigjarige carrière als topambtenaar afsloot. (...) Natuurlijk zijn er nog ambtenaren die hun ministers herhaaldelijk waarschuwen voor slechte ideeën – (...). Maar wie dat te vaak doet, raakt uit de gratie. (...) Een topambtenaar: „Nee blijven zeggen klinkt heroïsch, maar heeft geen enkel effect. Dan wordt er iemand anders op je plek gezet die het wel doet.”

7. Zonder onderpaling zakt een huis weg in de polder.

Die wetmatigheid is ook van toepassing in de digitale wereld. Eén conclusie die hieruit kan worden getrokken is wel dat, anders dan in het domein van de ruimtelijke ordening, aanwezige kennis en kunde op het gebied van digitale architectuur onvoldoende worden gehoord en benut.

8. Leuke onderpaling bestaat niet.

Onderpaling is een modderige aangelegenheid en niet persé leuk. Het kan ingewikkeld zijn en brengt vaak *gedoe* met zich mee. Maar *een beetje onderpaald* of *politiek gewenst onderpaald*, bestaan niet. Een paal moet lang genoeg zijn om voldoende stuit te bereiken en het is de funderingsspecialist die de juiste lengte bepaalt.

9. Borg de onderpaling van de digitale overheid.

Een eerste stap op weg naar een digitale overheid onder architectuur is daarom experts voldoende mandaat te geven om hun werk te doen en ruimte om hun stem te doen gelden. Het waarderen van nieuwgierigheid en het organiseren van tegenspraak zijn daarvoor noodzakelijke voorwaarden.